

Raziskovanje slovenske frazeologije: živalski nazivi v frazeologemih

Janez Keber

*V članku obravnava avtor pojavljanje in menjavanje živalskih nazivov v pomensko enakih, ustreznih ali sorodnih frazeologemih v slovenskem in drugih evropskih jezikih. Za izhodišče mu služi lastno delo **Živali v prisposodobah** 1, 2 (1996, 1998).*

*The appearance and the changing of animal names in synonymous, equivalent or related phraseological expressions in Slovene and other European languages are discussed here. The article is based on author's book **Animals in Language Imagery** 1, 2 (1996, 1998).*

V delu **Živali v prisposodobah** in njegovih 55 zgodbah je obravnavano nešteto frazeologemov. Ko skušam iz njih zbrati najbolj bistvene in pomembne ugotovitve in dognanja, se med drugim zelo očitno kaže pojav, da se v pomensko enakih, ustreznih ali sorodnih frazeologemih v slovenščini in drugih jezikih kot bistvene sestavine pojavljajo enaki ali različni živalski nazivi. Za prikaz tega pojavljanja ali menjavanja sem večinoma uporabil gradivo iz dela **Živali v prisposodobah**. Izhodišče mojega prikaza so slovenski frazeologemi, ki jih primerjam s pomensko in strukturno enakimi, podobnimi ali sorodnimi frazeologemi v slovenščini ter v drugih evropskih jezikih. V uvodni predstavitvi tega pojava navajam tri primere.

V slovenski pogovorni primeri **gledati kot tele v nova vrata** v pomenu 'gledati zelo neumno ali začudeno' se lahko *tele* zamenja z živalskima nazivoma *bik* in *krava*, ki pa sta kot sestavini nekoliko manj običajna. V ustreznih nemških primerah sta sestavini *krava* in *vol* – *gucken wie die Kuh das neue Tor; stehen wie der Ochs vorm Scheunentor* (tj. 'stati kot vol pred vrati skednja'); v češčini *tele – koukat jak tele na nova vrata*; v ruščini *oven – smotret' kak baran na novye vorota*; v angleščini *krava – to stare at sth. like a cow at a five-barred gate* (tj. 'gledati kot krava v petkrat zapahnjena vrata'); v francoščini *kura – être comme une poule qui a trouvé un couteau* (tj. 'biti kot kura, ki je našla nož'); v bolgarščini *tele, krava, koza mačka, osel, ovca, vol, bivol – gledam kao tele pred šarena vrata; gledam kao tele pod vol; gledam kao bivol (krava) v železnica; gledam kao kotka (koza) v kalendar; gledam kao magare v paraklis* (tj. 'gledati kot osel v cerkvice'); *stoja kao magare pred ikonostas* (tj. 'stojim kot osel pred postavkom za ikone'); *gledam kao krava v paraklis; stoja kao tele pred ikonostas*; itd. V naštetih frazeologemih se torej brez bistvenih sprememb pomena menjavajo živalski nazivi *tele, bik, krava, vol, bivol, ovca, oven, koza, mačka*,

osel, kokoš. Pri večinoma enakem ali podobnem stavčnem vzorcu se menjavajo tudi druge sestavine frazeologemov, kar je ob veliki izbiri živalskih nazivov opazno zlasti v bolgarščini. Nekoliko izstopa le francoski frazeologem.

Drugi primer je slovensko **kupiti mačka v žaklju (v vreči)**¹ v pomenu 'kupiti kaj, ne da bi stvar prej poznal, videl', ki mu ustrezajo: v hrvaščini *kupiti mačka u vreći*; v srbsčini *kupiti mačka u džaku*; v nemščini *die Katze im Sack kaufen*; v francoščini *acheter chat en poche*; v ruščini *kupit' kota v meške*; v poljščini *kupować, targować kota w worku*; v kašubščini *kup 'ic kota v m'ehu*; v slovaščini *kupit' (kupovat) mačku vo vreći (v mechu)*; v češčini *kupovat zajice v pytlí* (tj. 'kupiti zajca v vreči'); v angleščini *to buy a pig in a poke* (tj. 'kupiti prašička v vreči'); v španščini *comprar (vender) gato por liebre* (tj. 'kupiti, prodati mačka za zajca'). Zamenjava živalskega naziva je izpričana v angleščini (*prašiček*) in v češčini (*zajec*), kar kaže predvsem na način prinašanja teh živali na trg, medtem ko španski primer naravnost kaže na to, da so nekadaj pri kupčiji zelo redko včasih kupcu podtaknili namesto zajca (Podrobneje o tem glej pri **mačka** v knjigi *Živali v prispodobah* 1).

Kot zadnji primer navajam slovensko **obnašati se kot slon v trgovini s porcelanom** v pomenu 'zelo nerodno, nespretno se obnašati'², ki mu v drugih jezikih ustrezajo: nemško *sich benehmen wie ein Elefant im Porzellanladen*; francosko *être comme un éléphant dans un magasin de porcelaine*; rusko *on kak slon v posudnoj lavke*; češko *být/motat se/počínat si (v něčem) jak slon (v porcelanu)*; angleško *like a bull in a china shop*.³ Sestavina *slon* se pojavlja v večini evropskih jezikov, samo v angleščini se pojavi *bik*. Kot smo že videli pri frazeologemu *kupiti mačka v žaklju*, nekaj primerov pa bo še v nadaljevanju, se v angleščini dokaj pogosto pojavijo drugi živalski nazivi v primerjavi s tistimi v srednjeevropskih jezikih. Podobno bi lahko rekli še za španski in bolgarski jezik.

V uvodnih primerih sem nazorno pokazal na pojav, ki bi ga lahko imenoval menjavanje živalskih nazivov v frazeologemih in ga bom v nadaljnjem celovito predstavil. Ker gre tu le za sintezo, izvleček iz ugotovitev pri posameznih živalskih zgodbah v delu *Živali v prispodobah*, se bom pogosto skliceval na te zgodbe. V teh so obravnavani frazeologemi podrobneje razloženi in dokumentirani. Zato bo moj prikaz razmeroma skop in zgoščen. Nekateri asociacije in širše povezave bom navajal v opombah. Ker se pogosto ponavljajo, bom za oznake jezikov uporabljal okrajšave, in sicer: angl.=angleško, bolg.=bolgarsko, češ.=češko, fr.=francosko, hr.=hrvaško, it.=italijansko, kaš.=kašubsko, lat.=latinsko, nem.=nemško, pol.=poljsko, rus.=rusko, sln.=slovensko, slš.=slovaško, srb.=srbsko, ukr.=ukrajinsko. Na koncu vsakega frazeološkega niza bom v oklepajih povzel živalske nazive in jezike, v katerih se ti v obravnavanem frazeologemu pojavljajo.

¹ Frazeologem *kupiti mačka v žaklju (v vreči)* je splošnocvropski. Podrobneje o njegovem izvoru glej pri **mačka** v knjigi *Živali v prispodobah* 1!

² Slon je kljub svoji velikosti in teži zelo spreten in hiter, zato je predstava bolj situacijska kot stvarna.

³ V pomenu 'neroden, štorast človek' sta *slon* in *bik* poosebljena v poljskem *slon w skladzie porcelany* in angleškem *a bull in a china shop*. Podrobneje glej pri **slon** v knjigi *Živali v prispodobah* 2!

BIK, KONJ, MEDVED, VOL

Sln. (=slovenskemu) **biti močen**⁴ kot *bik*, kot *konj*, kot *vol*, kot *medved* 'zelo močen' ustrezajo: angl. *to be as strong as a horse, as an ox*; češ. *být silný jak kůň, jak býk, jak lev, jak medvěd*; fr. *être fort comme un boeuf, comme un buffle*; hr. ali srb. *biti jak kao medvjed*; nem. *so stark sein wie ein Bär, wie ein Pferd*; pol. *być silny jak byk, jak lew, jak wół*; rus. *byt' silnyj kak byk, kak lev*.

<BIK: sln., češ., pol., rus.; KONJ: sln., angl., češ., nem.; LEV: češ., pol., rus.; MEDVED: sln., češ., hr., nem., srb.; VOL: sln., angl., fr., pol.; BIVOL: fr.>

BIK

Sln. **zgrabiti bika za roge**⁵ 'odločno se lotiti težkega, zahtevnega dela' ustrezajo: angl. *to take the bull by the horns*; fr. *prendre le taureau par les cornes; bailler le chat par les pattes* (tj. 'zgrabiti mačka za tace'); nem. *den Stier bei den Hörnern packen*; rus. *vzjat' /brat' byka za roga*.

<BIK: sln., angl., fr., nem., rus.; MAČEK: fr.>

ČEBELA, ČRV, MRAVLJA, KONJ, VOL

Sln. **biti priden kot čebela**, kot *črv*⁶, kot *mravlja* 'biti zelo priden'; **garati kot konj**, kot *vol* ustrezajo:

angl. *to be as busy as a bee; to work like a beaver*; bolg. *ljava(ta) pčela; rabotja kato k"rt, kato mravka, kato bivol, vol*; češ. *být pracovitý jak včela/včelička, jak drak, jak lev, jak mravenec /mraveneček; pracovat jak kůň, jak mezek, jak soumar, jak vůl; být do práce jako hrt; být v něčem zahrabaný/zahrabat se do něčeho jako krtek*; nem. *mit Bienenfleiß arbeiten; wie ein Wiesel arbeiten*; pol. *być pracowity jak pszczoła, jak mrówka*; hr., srb. *biti marljiv (radin) kao pčela, kao mrav; biti radin kao crv; raditi kao mrav, poput mrava*; slš. *byt do roboty ako osa, ako sršen*; ukr. *rytysja jak hrobak (červ'jak)*.

<ČEBELA: sln., angl., bolg., češ., hr., srb., nem., pol.; BOBER: angl.; ČRV: sln., hr., srb., ukr.; HRT: češ.; KONJ: sln., češ.; KRT: bolg., češ.; LEV: češ.; MEZEG: češ.; MRAVLJA: sln., bolg., češ., hr., srb., pol.; OSA: slš.; OSEL: češ.; PODLASICA: nem.; SRŠEN: slš.; VOL: sln., bolg., češ.; BIVOL: bolg.; ZMAJ: češ.>

DIHUR, KOZEL

Sln. **smrdeti kot dihur**; **smrdeti kot kozel** 'zelo smrdeti'⁸; ustrezajo:

⁴ Iz primere *močen kot bik* izhaja preneseni pomen izraza *bik* 'zelo močen in orjaški moški', pomen 'neumen, omejen, zabit človek' pa je možno povezati s primero *gledati kot bik v nova vrata*.

⁵ Iz predstave o nevarnem biku in njegovih rogovih izhaja frazeologem *bosti se z bikom* 'nasprotovati človeku, ki ima večjo veljavo, moč; prepirati se s trmastim človekom'. Predstavo o načinu, kako ugnati žival z rogovi, pa vsebuje frazeologem *odbiti roge komu* 'doseči, da je bolj miren, manj zahteven'.

⁶ Dejavnost črva je glede prizadevnosti vredna pohvale, na žalost pa je s stališča človeka negativna, uničevalna.

⁷ Med več živalmi, ki se jim v češčini pripisujeta pridnost, delavnost, sta v primerah vsaj *lev* in *zmaj* brez stvarne utemeljitve.

⁸ Tudi živalski naziv *dihur* je povezan s smrdenjem. Izhaja iz glagola **d''hnoči* 'smrdeti' (Glej F. Bezlaj, ESSJ I, 101). Iz glagola *smrdeti* je nastala sopomenka *smrduh*, ki pa je tudi eno od mnogih poimenovalj za ptico *smrdokavro*: *smrdovrana, smrdovranka, smrdat, smrdela, smrdojerica, usrana jerica, ta usrana katrca*.

angl. *to stink like a polecat*; *to smell like a goat*; češ. *smrdět jak tchoř*, *jak prase*; fr. *puer comme une cochon*; hr., srb. *smrdjeti*, *zauzarati kao tvor*; kaš. *sm'erdzec jak kozel*; lat. *hircum olere*⁹; nem. *stinken wie ein Bock*; *stinken wie ein Schwein*; rus. *vonjaet kak ot kozla*.

<DIHUR: sln., angl., češ., hr., srb.; KOZEL: sln., angl., kaš., lat., nem., rus.; PRAŠIČ: fr.; SVINJA: češ., nem.>

KAČA, GAD

Sln. *imeti kačo*, *gada v žepu* 'biti brez denarja; biti skop'¹⁰ ustrezajo: bolg. *vljazla mi e zmija v kesijata*; *svila se e zmija v kesijata*; hr. *imati kobru u džepu*¹¹; it. *avere il granchio alla borsa, alle mani, al borsellino, alla scarsella*; pol. *mieć węża w kieszeni, w kalecie*.

<KAČA: sln., bolg., pol.; GAD: sln.; KOBRA: hr.; RAK: it.>

KRAVA

Sln. *nisva krav skupaj pasla* 'nisva enaka, iste starosti, izobrazbe' ustrezajo: fr. *je n'ai gardé des cochons avec vous*; hr., srb. *nismo skupa krave pasli; nismo mi zajedno ovce čuvali*; nem. *wir haben nicht zusammen Schweine gehütet*.

<KRAVA: sln., hr., srb.; OVCA: hr., srb.; PRAŠIČ: fr.; SVINJA: nem.>

KRAVA, SVINJA, ZAJEC

Sln. *podati se komu kot kravi sedlo, kakor svinji sedlo, kakor zajcu boben* 'nič se mu ne podati' ustrezajo:

angl. *to suit like a saddle on a pig*; bolg. *priliča mi kato na svinja sedlo (botuši, obica, zv"nec)*, *kato na kamila koprinarstvo (svinarstvo)*, *kato na magare sedlo*; fr. *aller comme tablier à une vache*; *aller comme une bague à un chat*; češ. *sluší mu to jak praseti forematka/náprsenka, jak psovi uši*; hr., srb. *pristajati kao magarcu sedlo*; rus. *idti kak sobake ermolka*; šp. *le esta como a la burra las arracadas* (tj. 'poda se mu kot oslici uhani')¹²

<KRAVA: sln., fr.; KAMELA: bolg.; MAČKA: fr.; OSEL: bolg., hr., srb.; OSLICA: šp.; PES: češ., rus.; SVINJA: sln., angl., bolg., češ.>

KRAVA

Sln. *kravo s svedom dreti* 'lotiti se česa z neprave strani in z nepravimi pripomočki' ustrezajo:

angl. *to put the cart before the horse*; fr. *brider le cheval par la queue; écorcher l'anguille*; nem. *den Gaul beim Schwanz aufzäumen*.

⁹ Tu omenjam še lat. *hircus in alis* (tj. 'kozel pod pazduho') v pomenu 'smrad pod pazduho'.

¹⁰ Razlaga 'biti brez denarja' je v SSKJ, medtem ko sta v Pleteršnikovem slovarju še obe razlagi. Pri ustreznih frazeologemih v drugih jezikih prevladuje pomen 'biti skop'.

¹¹ Hrvaški izraz je iz slenga, sicer pa so znani pomensko sorodni izrazi z živalskim nazivom *žaba*: *imati para koliko žaba dlaka, pun para kao žaba dlaka* itd. Češka primera z nasprotnim pomenom se glasi: *je bohata jak koza rohata* 'je zelo bogata'.

¹² Izbor stvari, ki se različnim živalim ne podajo, je pač narejen tako, da je neustreznost v primerah kar se da očitna.

<KRAVA: sln.; KONJ: angl., fr., nem.; JEGULJA: fr.>

KOZA, SVINJA, CUCEK, VOLK

Sln. *kozo biti, zbijati (pasti, podirati, stražiti)* 'otročka igra, pri kateri igralci mečejo v stoječ predmet kamne, da bi ga prevrnili'; *svinjko biti, zbijati (tudi svinjkati, svinjkanje)*; *svinjno v hlev zganjati; prašička vganjati (tudi prašičanje); pikužo goniti; cucka zbijati; volka vganjati (tudi volčkat)*¹³

<KOZA: CUCEK: PRAŠIČ: SVINJA: VOLK; vse sln.>

KOZEL

Sln. *streljati kozle* 'delati velike napake, neumnosti'¹⁴ ustrezajo: angl. *to catch a crab*; fr. *faire le canard*; nem. *einen Bock (Pudel) schießen*; pol. *palnąć, strzelić byka*.

<KOZEL: sln., nem.; BIK: pol.; PES: nem.; RACA: fr.; RAKOVICA: angl.>

MAČKA

Sln. *to niso mačje solze*¹⁵; *to niso mačkine solze; to ni mačji kašelj* 'to ni majhna, nepomembna stvar, zadeva' ustrezajo:

hr., srb. *kokošji kašalj; mačji kašalj; nije netko mačji (kokošji) kašalj*; kaš. *tële, co sroka na og'one uñese*; nem. *das trägt die Katze auf dem Schwanz fort*; pol. *tyle, co kot naplakal*.

<MAČKA: sln., hr., srb. nem.; MAČEK: pol., rus.; KOKOŠ: hr., srb.; SRAKA: kaš.>

MIŠ

Sln. *igrati se, loviti se slepe miši* 'otročka igra, pri kateri eden od udeležencev z vezanimi očmi lovi druge; govoriti, ravnati neodkrito; skrivati namere in misli pred drugim' ustrezajo:

Angl. *to play at blind man's buff*¹⁶; bolg. *igraem si na kriš-miš*; fr. *jouer au colin-maillard*; hr., srb. *igrati se slijepog miša*; it. *giocare gatta cieca*; nem. *die blinde Kuh spielen*; slš. *hrat'sa na slepého mačka*; šp. *jugar a la gallina ciega, a la abubilla*.

<MIŠ: sln., bolg., hr., srb.; BIVOL: angl.; KOKOŠ: šp.; KRAVA: nem.; MAČEK: it., slš.; PREPELICA: fr.; SMRDOKAVRA: šp.>

¹³ Zanimiv izraz v primerjavi z dvobesednim *volka vganjati*, podobno kot *prašičanje* in *prašička vganjati*. V frazeologiji je tako pocnobesedenje pogost pojav. Prim. npr. glagol *opehariti*; glej tudi moj članek (O)PEHARITI '(o)goljufati, (pre)variti (s pomočjo peharja)' IN SINONIMI, *Jezikoslovni zapiski 1*, 1991, str. 99–112.

¹⁴ Ustrezno nemško *einen Bock schießen* povezujejo z lovskim običajem, po katerem je najslabši strelec kot tolažilno nagrado dobil kozla (Glej Duden 11, Redewendungen, 120!).

¹⁵ Slovenski frazeologemi so v zanikani obliki, tako da se osnovni pomen 'malo' zanika in se na ta način prek 'ne malo' relativno približuje pomenu 'veliko'. V nezanimani obliki se pomen 'majhen' pridevnika *mačji* izkazuje še v izrazu *mačji skok*. M. Cigale (1, 840) ga pri iztočnici *Katzensprung* razlaga takole: *mačji skok, kar pes čez prag skoči, kar bolha zine* itd. ter po Šuleku primerja *zajčji skok*. V poljščini mu ustreza *barani skok*.

¹⁶ Sestavina *-buff* pomeni 'bivolja koža', izimenska sopomenka pa je *blind Tom* (tj. 'slepi Tom').

MIŠ

Sln. **videti bele miši** 'imeti halucinacije, blodnje, ki spremljajo delirium tremens' ustrezajo:

angl. *to have (to see) rats; to see pink elephants*; pol. *widzieć białe myszki*.
<MIŠ: sln., pol.; PODGANA: angl.; SLON: angl.>

MIŠ

Sln. **potiti se kot miš v kopi**¹⁷ 'zelo se potiti' ustrezajo:
angl. *to sweat like a horse (pig)*; češ. *být spocený jak myš; potit se jak kůň*;
nem. *schwitzen wie ein Bulle (Pferd)*.

<MIŠ: sln., češ.; BIK: nem.; KONJ: angl., češ., nem.; PRAŠIČ: angl.>

MUHA, MUŠICA, KOMAR

Sln. **delati iz muhe slona** 'močno pretiravati'; **delati iz muhe konja**; **delati iz mušice konja**; **delati iz komarja slona** ustrezajo¹⁸:

bolg. *pravja ot muhata slon; pravja ot muhata bivol; pravja ot b"lhata bivol; pravja ot b"lhata slon; pravja ot mravkata slon*; fr. *faire d'un mouche un éléphant; faire d'un oeuf un boeuf* (tj. 'delati iz jajca vola'); češ. *udělat z komara velblouda*¹⁹; hr., srb. *praviti (činiti, graditi) od muhe slona; činiti, graditi od muhe konja (medvjeda, vola)*; (na)praviti od muve magarca; (na)praviti od komarca magarca; (na)praviti, (s)tvoriti od komarca slona; praviti od (iz) mušice slona; činiti, praviti od (iz) buhe slona; kaš. *zrob 'ic z mēšē jeleña*; nem. *aus einer Fliege Elefanten machen; aus einer Mücke Elefanten machen; aus einem Laus ein Kamel machen*; rus. *sdelat' iz muhi slona*; slš. *zrobic od komara somara*²⁰; šp. *hacer de una pulga un camello (un elefante)*.

¹⁷ Slovenska primera *potiti se kot miš v kopi* nazorno kaže na okoliščine, v katerih se poti miš, lahko pa bi se tudi katrca koli druga žival. V češki primeri *být spocený jak myš* okoliščine niso več navedene, zato je tudi motivacija te primere manj razvidna. V povezavi s primerom *potiti se kot miš v kopi* je bolj znana primera *biti moker kot miš* 'zelo, popolnoma moker'. Vendar pa ni resničnih dejstev ali lastnosti, ki bi utemeljevali njeno navzočnost v tej primeri. V pomensko enaki primeri je *miš* še v nem. *naß wie eine gebadete Maus* (tj. 'moker kot skopana miš') in v hr. ali srb. *mokar kao miš*. V angl. je v enaki vlogi *podgana – as wet as a drowned rat* (tj. 'tako moker kot utopljena podgana'), v fr. pa *raca – mouillé, trempé comme un canard* (tj. 'moker kot raca'). Podgana, zlasti v velikih mestih, se veliko giblje po mokrih kanalih, zato je kar ustreza za obravnavano primerom, prav tako bi lahko rekli za raco, ki je najraje v vodi. V primeru *moker kot...* lahko v sln. pride tudi *cucek*, npr. *moker kot cucek* 'zelo moker, moker do kože', čemur v nem. ustreza izraz *pudelnäß* (tj. 'moker kot koder'), a tudi *mačka*, npr. v nem. *naß wie eine ersäufte Katze (sein)* (tj. 'biti moker kot utopljena mačka'). Pes in mačka sicer nista živali, ki bi kar naprej mokri hodili okoli, sta pa človeku najbolj pri roki.

¹⁸ Značilnost frazeologemov tipa *delati iz muhe slona* je, da v njih nastopajo živalski pari, in sicer *majhna: velika žival*. Iz te opozicije izhaja tudi pomen teh primer. Številni primeri v posameznih jezikih dokazujejo, da je bila ta predstava nekoč zelo produktivna. Na nasprotju *velika: majhna žival*, a z drugačnim pomenom temeljijo frazeologemi: sln. *Orel muh ne lovi*, lat. *Aquila non captat muscas*, nem. *Adler fangen keine Fliegen*.

¹⁹ Češ. *udělat z komara velblouda*, nem. *aus einer Laus ein Kamel machen*, šp. *hacer de una pulga un camello (un elefante)* kažejo, da se v vlogi velike živali ne pojavlja samo za naše razmere eksotični slon.

²⁰ V slš. frazeologemu *zrobic od komara somara* (tj. 'narediti iz komarja osla') se rimata oba živalska naziva, enako tudi v ustreznih fr. frazeologemih *faire d'un oeuf un boeuf, qui prend un oeuf, peut prendre un boeuf* (tj. 'kdor vzame jajce, lahko vzame vola'). Pojav rime je v frazeologiji precej pogost, od nje pa je odvisen tudi izbor živalskih nazivov v sestavi frazeologemov.

<MUHA–SLON: sln., bolg., fr., hr., srb., nem., rus.; MUHA–KONJ: sln., hr., srb.; MUHA–MEDVED: hr., srb.; MUHA–VOL: hr., srb.; MUHA–BIVOL: bolg.; MUHA–OSEL: hr., srb.; MUHA–JELEN: kaš.; MUŠICA–KONJ: sln.; MUŠICA–SLON: hr., srb.; KOMAR–SLON: sln., hr., srb., nem.; KOMAR–OSEL: hr., srb., slš.; KOMAR–VELBLOD: češ.; BOLHA–SLON: bolg., hr., srb., šp.; BOLHA–BIVOL: bolg.; BOLHA–VELBLOD: šp.; JAJCE–VOL: fr.; MRAVLJA–SLON: bolg.; UŠ–VELBLOD: nem.>

OSA, SRŠEN

Sln. **dregniti v osje gnezdo (v osir)** 'dati povod za hudo, množično razburjanje'; **dregniti v sršenovo (sršenje) gnezdo** ustrezajo:

angl. *to stir up wasp's nest; to stir up hornet's nest*; fr. *tomber dans un guépier; il a ému les frelons*; lat. *crabrones irritare*; nem. *in ein Wespennest stechen*; rus. *popast' v osinoe gnezdo*; šp. *hurgar en un avispero; mettersen en un avispero*.

<OSA: sln., angl., fr., šp.; SRŠEN: sln., angl., fr., lat.>

OSEL

Sln. **prepirati se (pravdati se) za oslovo senco**²¹ 'prepirati se za nepomembne, nevažne stvari' ustrezajo:

angl. *to disput about a goat's wool* (tj. 'prepirati se o kozji volni'); češ. *hádat se o kozí chlupy*; hr., srb. *prepirati se o kozju vunu*; lat. *de asini umbra disceptare; de lana caprina (rixari)*; nem. *um des Esels Schatten zanken*.

<OSEL: sln., lat., nem.; KOZA: angl., hr., srb., lat.>

OSEL, KOZA, KOZEL

Sln. **osla biti** 'družabna igra, pri kateri eden od igralcev ugiba, kdo ga je udaril po zadnjici'; **kozo biti**; **kozla biti**²²

<OSEL: KOZA: KOZEL: vse sln.>

PES, KRAVA, SVINJA

Sln. **biti len kot pes, kot krava**²³, **kot svinja** 'zelo len' ustrezajo:

angl. *to be as lazy as Ludlam's dog, as Hall's dog; to be a lazy pig (swine)*; češ. *být líný jak krava, jak kanec, jak vepř, jak prase, jak štěnice, jak veš, jak kapr*²⁴; fr. *être paresseux comme une couleuvre, comme un loir*; hr., srb. *biti lijén kao pas, kao buba, kao puh*; nem. *faul wie ein Dachs, wie ein Schwein sein*; rus. *byt' lenivyj kak borov*; slš. *byt' lenivý ako voš*.

²¹ Frazeologem je nastal po Ezopovi basni *Osel in njegova senca* (Podrobneje glej pri **osel** v knjigi *Živali v prisposodobah* 1!).

²² Običajnejši izraz brez živalskega naziva je *rihtarja biti*.

²³ Iz primere *len kot krava* je verjetno nastal glagol *kraviti* 'lenariti, ležati v postelji

²⁴ Izbor živali, ki se jim pripisuje lenost, je dokaj pisan. Posebno to velja za čičino. Seveda je za vse izbrane živali težko reči, da so lene. Očitno je, da je človek označil za lene tiste živali, ki veliko ležijo ali mirujejo ali se zelo malo gibljejo.

<PES: sln., angl., hr., srb.; BELOUŠKA: fr.; JAZBEC: nem.; KRAP: češ.; KRAVA: sln., češ.; MERJASEC: češ., rus.; POLH: fr., hr., srb.; PRAŠIČ: angl., češ.; SVINJA: sln., angl., češ., nem.; STENICA: češ.; UŠ: češ., slš.; ŽUŽELKA: hr., srb.>

POLH

Sln. *spati kot polh* 'trdno spati'²⁵ ustrezajo:

češ. *spát jak dudek*; fr. *dormir comme un loir*; *dormir comme une marmotte*; hr., srb. *spavati kao puh*; kaš. *spac jak žňija, co miš polkla* (tj. 'spati kot kača, ki je požrla miš'); nem. *schlafen wie ein Dachs (Murmeltier, Bär, Ratz)*; pol. *spać jak suseł*; rus. *spat' kak surok*.

<POLH: sln., fr., hr., srb., rus.; JAZBEC: nem.; KAČA: kaš.; MEDVED: nem.; PODGANA: nem.; SMRDOKAVRA: češ.; SVIZEC: fr., pol., nem.>

PRAŠIČ, SVINJA

Sln. *biti debel kot prašič, kot svinja* 'zelo debel' ustrezajo:

angl. *to be fat as a pig*; *to be as plump as a partridge*; češ. *být tlusto jak prase, jak vepř, jak čuně*; fr. *être gros comme un cochon, comme un boeuf*; hr., srb. *biti debeo kao prase*; rus. *byt' tolstyj kak svin'ja; byt' žyrnyj kak borov*.

<PRAŠIČ: sln., angl., češ., fr., hr., srb.; JEREBICA: angl.; MERJASEC: češ., rus.; SVINJA: sln., češ., rus.; VOL: fr.>

RAK, PURAN

Sln. *biti rdeč kakor kuhan rak, kot puran*²⁶ 'zelo rdeč' ustrezajo:

angl. *to be as red as turkey-cock*; *to be as red as a cooked lobster*; *být červený jak krocan, jak kohout, jak (opařené) prase*; fr. *être rouge comme écrevisse, comme un coq*; hr., srb. *biti crven kao rak*; kaš. *běc čerřoni jak rek, jak bocóně nog'i*; nem. *rot sein wie ein gesottener Krebs, wie ein Zinshahn, wie ein gestochener Bock*; pol. *być czerwony jak rak*; rus. *byt' krasnyj kak rak*; slš. *byt' červený ako moriak*.

<RAK: sln., fr., hr., srb., kaš., nem., pol., rus.; JASTOG: angl.; KOZEL: nem.; PETELIN: češ., fr.; PRAŠIČ: češ.; PURAN: sln., angl., češ., slš.; ŠTORKLJA: kaš.>

RAK, KRT, PES

Sln. *iti rakom žvižgat* 'propasti, umreti'²⁷; *iti v krtovo deželo*; *iti krtom pomagat*²⁸; *priti na psa* ustrezajo:

angl. *it's gone goose with him*; *to go to the dogs*; *to go to the pigs and whistles*²⁹; hr. *dotjerati do pasa*; it. *mandare alla gallina*; nem. *zum Kuckuck gehen*; *auf den Hund kommen*³⁰.

²⁵ Med živalmi, ki trdno spijo, so večinoma tiste, ki so znane po zimskem spanju. Zanimiv je nemški izraz *Siebenschläfer* (tj. 'sedmerospalec') 'polh', med neživalskimi primerami pa bi omenil sln. *spati kot top* in angl. *to sleep like a top*.

²⁶ Primera *rdeč kot kuhan rak* je brez dvoma bolj v veljavi, čeprav si to že redkokdo predstavlja, saj so raki zaradi onesnaženih vod že skoraj izumrli.

²⁷ Podrobneje glej pri *rak* (*Živali v prisposodobah 2*)!

²⁸ Glej L. Karničar, *Der Obir-Dialekt in Kärnten*, 175!

²⁹ Žvižgi v angl. pomenijo slabo, kar se ujema s sln. *iti rakom žvižgat* in *tenko piskati* 'slabo se goditi'.

³⁰ Pes je zadnja, najnižja stopnja v vrednostni hierarhiji živali, ki se začne s frazeologemoma *pasti s konja na osla* in *S konja se je usedel na kozo* v pomenu 'priti iz boljšega v slabši položaj' Glej še pri *konj in pes* (*Živali v pripodobah 1*)!

<RAK: sln.; GOS: angl.; KOKOŠ: it; KRT: sln.; KUKAVICA: nem.; PES: sln., angl., hr., nem; PRAŠIČ: angl.>

RIBA, PTIČEK, VRABEC, ČRV

Sln. **živeti kakor riba v vodi** 'ugodno, prijetno, brezskrbno'; **živeti kakor ptiček na veji, kakor vrabec v prosu, kot črv v loju** ustrezajo:

angl. *to live, to be (like a pig) in clover*; češ. *mít se jak prase v žitě/na krmniku; mít se jak husa na krmniku*; fr. *être comme un rat dans un fromage; être comme rats en paille*; hr., srb. *živjeti kao crv u hrenu*; nem. *leben wie die Made im Käse (im Speck); Hahn im Korbe sein* (tj. 'biti petelin v košari'); pol. *czuć się, pływać w czym jak ryba w wodzie*; slš. *mat'ša ako červik v syre*.

<RIBA: sln., pol.; ČRV: sln., hr., srb., nem., slš.; GOS: češ.; PETELIN: nem.; PODGANA: fr.; PRAŠIČ: angl., češ.; PTIČ: sln.; VRABEC: sln.>

RIBA

Sln. **biti zdrav kot riba (v vodi)** 'biti zelo zdrav' ustrezajo:

angl. *to be as sound as a roch, as a trout*; fr. *se porter comme un poisson dans l'eau*; hr. *biti zdrav kao riba, kao bik, kao srna*; kaš. *běc zdròv jak rěba, jak bik; kocě zdrov'e³¹*; nem. *gesund wie ein Fisch (Hecht) sein*; pol. *być zdrowy jak byk, jak koń³², jak ryba*; rus. *byt' zdorov kak byk, kak kon'*.

<RIBA: sln., fr., hr., kaš., nem.; BIK: kaš., pol., rus.; KONJ: pol., rus.; KRAP: angl.; POSTRV: angl.; SRNA: hr.; ŠČUKA: nem.>

SRAKA, OPICA, PTIČ

Sln. **dreti se, vreščati kot sraka, kot opica, kot ptič v precepu** 'zelo kričati, vreščati'³³ ustrezajo:

češ. *křičet, řvat, vřeštět jak opice (pavian)*; fr. *crier comme un putois*; hr., srb. *derati se kao vol³⁴*; kaš. *dře sq, skřeči jak sroka*; nem. *schreien wie eine gestochene Sau*.

<SRAKA: sln., kaš.; DIHUR: fr.; OPICA: češ.; PAVIJAN: češ.; SVINJA: nem.; VOL: hr., srb.>

VOLK, KRAVA

Sln. **jesti kot volk** 'hlastno; z velikim tekom'; **jesti, žreti kot krava** ustrezajo:

angl. *to eat like a horse*; bolg. *najaždam se kato popovo prase*; češ. *jíst jak vlk, jak čuně, jak prase; žrát jak dobytek*; fr. *manger, dévorer comme un loup; manger*

³¹ Kaš. *kocě zdrov'e* (tj. 'mačje zdravje') pomeni 'železno zdravje' in se ujema z mačjo simboliko, po kateri ima mačka sedem ali devet življenj (prim. angl. *a cat has nine lives*, tj. 'mačka ima devet življenj' v pomenu 'mačka je trdoživa').

³² Za velike in močne živali se navadno domneva, da so tudi zdrave.

³³ V angl. in fr. se sraki pripisuje bolj klepetavost (npr.: angl. *to chatter like a magpie*; fr. *jaser comme un pie borgne*; nem. *schwätzen wie eine Elster*), podobno tudi papigi (npr. angl. *to chatter like a parrot*, fr. *bavarder comme un perroquet*).

³⁴ Po značilnem oglašanju je poimenovana južnoameriška opica *vriskač*, strokovno *Alouatta*. Sicer pa so poimenovanja živali po njihovem oglašanju precej pogosta.

comme un cochon (tigre); nem. *essen, fressen wie ein Wolf; essen wie ein Dachs*; šp. *comer como un buitre*.³⁵

<VOLK: sln., češ., fr.; JASTREB: šp.; JAZBEC: nem.; KONJ: angl.; KRAVA: sln.; PRAŠIČ: bolg., češ., fr.; TIGER: fr.; ŽIVINA: češ.>

VRABEC–GOLOB, JEREBICA

Sln. **Boljši je vrabec v roki kakor golob na strehi** 'koristneje je imeti malo, a zares, kakor pa veliko pričakovati, a ne dobiti'; **Bolje je vrabec v roki kakor jerebica na veji; Bolje je danes kos kakor jutri gos**³⁶ ustrezajo:

angl. *One bird in the hand is worth two in the bush*; fr. *Mieux vaut moineau en cage que poule d'eau qui nage; Moineau à la main vaut mieux que grue qui vole; Un voiseau dans la main vaut mieux que deux dans la haie*; hr. *Bolje vrabac u ruci nego golub na krovu (grani)*; lat. *Est avis in dextra melior quam quattuor extra*; nem. *Besser ein Vogel in der Hand als zehn über Land*; pol. *Lepszy wróbel w ręku niż cietrew na sęku, niż gołąb na dachu*; rus. *Lučše sinica v rukah, čem žuravl' v nebe; Ne suli žuravlja v nebe, a daj sinicu v ruki* (tj. 'ne obljublaj žerjava na nebu, ampak daj sinico v roke'); slš. *Lepši vrabec v hrsti ako zajec v chrasti*; srb. *Bolje je svračak u ruci nego soko u planini*; šp. *Mas vale pajaro en mano que buitre volando*.

<VRABEC–GOLOB: sln., hr., pol.; VRABEC–JEREBICA: sln.; KOS–GOS: sln.; VRABEC–FAZAN: pol.; VRABEC–RACA: fr.; VRABEC–ZAJEC: slš.; VRABEC–ŽERJAV: fr.; PTICA–2 PTICI: angl.; PTICA–4 PTICE: lat.; PTICA–10 PTIC: nem.; PTIČ–JASTREB: šp.; SINICA–ŽERJAV: rus.; SRAKOPER–SOKOL: srb.>

ZAJEC

Sln. **spoznati se na kaj kot zajec na boben** 'nič se ne spoznati' ustrezajo: češ. *rozumět něčemu jak koze, jak koza petrželi*; hr., srb. *razumjeti se kao koza u peršin; razumjeti se u što kao magarac (magare) u kantar*; pol. *znac się na czymś tyle, co koza na pieprzu*; rus. *razbirat'sja kak svin'ja v apel'sinah*.³⁷

<ZAJEC: sln.; KOZA: češ., hr., srb., pol.; OSEL: hr., srb.; SVINJA: rus.>

ŽABA

Sln. **metati, vreči žabico** 'metati, vreči majhen, ploščat kamen, da se odbije, odbija od vodne gladine' ustrezajo:

angl. *to play (make) ducks and drakes*; češ. *dělat žaby; házet žabky; dělat (na vodě) kačery*; kaš. *kačk'i k'idac*; pol. *puszczać kaczkę*.

<ŽABA: sln., češ.; RACA: angl., kaš., pol.; RACAK: angl., češ.>

³⁵ Običajna predstava o pticah (vrabcih) je, da pojedjo zelo malo, npr.: angl. *to have appetite of a sparrow*; češ. *jíst jak vrabec/vrabeček*; nem. *essen wie ein Vögelchen (Spatz)*. V resnici pa je vrabec glede na svojo velikost velik požeruh.

³⁶ *Golob in vrabec* sta tudi v frazeologemu *Golobe spuščajo iz rok, vrabce pa lovijo* 'zaradi malenkosti, nepomembnih stvari izpuščajo iz rok pomembnejše'. Podobno še *Muhe lovi, bike izpušča*.

³⁷ Obstaja še precej pomensko sorodnih izrazov, npr.: *biti komu kaj španska vas* 'biti popolnoma neznan'; fr. *(pour lui) c'est du chinois*; nem. *von etwas Ahnung haben wie die Kuh von Sonntag*.

To je kratek prikaz sopomenskih, pomensko ustreznih ali sorodnih frazeologemov, v katerih se pojavljajo ali izmenjujejo različni živalski nazivi, ki so večinoma obravnavani v delu *Živali v prispodobah*. V slednjem je mogoče najti še veliko takih primerov, vendar po mojem mnenju tudi navedeni dovolj nazorno prikazujejo veliko sorodnost, obenem pa presenetljivo raznovrstnost in različnost v izbiri in razporeditvi živalskih nazivov v frazeologemih v evropskih jezikih. Ker je za izhodišče postavljen slovenski jezik, se da iz prikaza ugotoviti njegovo mesto med drugimi jeziki. Vsekakor je dobro razvidna njegova vpetost v srednjeevropski oziroma evropski jezikovni in kulturni prostor, opazne so številne sorodnosti z drugimi slovanskimi jeziki, a tudi vplivi stoletja dolge politične in kulturne povezanosti z nemštvom. Mogoče pa je najti tudi izvorno slovenske frazeologeme, kot je npr. *iti rakom žvižgat* 'propasti, umreti' (Glej pri **rak** v delu *Živali v prispodobah* 2!). Tako obravnavani frazeologemi skupaj z opombami omogočajo tudi plodno razmišljanje o motivih njihovega nastanka, o tvorbi, obliki, izvirnosti, skratka o njihovem izvoru.

Pri raziskovanju izvora frazeologemov, ki vsebujejo nazive živali, je treba upoštevati, da ti izhajajo iz resničnih, domnevnih, pogosto tudi čisto izmišljenih lastnosti živali. Različni narodi so tako isti živali lahko pripisovali zelo različne lastnosti, različnost v pojmovanju teh lastnosti pa lahko najdemo celo v frazeologiji enega jezika. Tako npr. nemško *Dachs* 'jazbec', ki se mu poleg *požrešnosti* (*essen wie ein Dachs*, tj. 'jesti kot jazbec') in *zvitosti* (*schlau wie ein Dachs sein*, tj. 'biti zvit kot jazbec') pripisujeta tako *pridnost* (*arbeiten wie ein Dachs*, tj. 'delati kot jazbec') kot *lenoba* (*faul wie ein Dachs sein*, tj. 'len kot jazbec'). Po številu lastnosti, zlasti slabih, je v mnogih jezikih na prvem mestu *pes*. Kot najstarejši in človeku najbližji domači živali so mu ljudje, sodeč po frazeologiji, naprtili skoraj vse, kar je slabega. V tem oziru prekaša grešnega kozla, saj bi ga upravičeno lahko zamenjal grešni pes, včasih tudi grešna mačka.

V sopomenskih frazeologemih se pogosto pojavljajo predstavniki določene živalske družine, kot so govedo, ptice, ribe. Primerjani frazeologemi imajo praviloma enak ali podoben stavčni vzorec³⁸. Med njimi imajo velik delež primere – glagolske (*spati kot polh*) in pridevniške (*biti močen kot bik*), močna skupina pa so tudi glagolski frazeologemi z živalskim nazivom kot predmetom (*streljati kozle; zgrabiti bika za roge*) ali s prislovnim določilom (*dregniti v osir*). Z živalskimi primerami je tesno povezana prenesena, metaforična raba živalskih nazivov, s katerimi se lahko slikovito označujejo osebe z lastnostmi, ki jih posamezni narodi pripisujejo živalim.³⁹ Obravnavo pojavljanja in menjavanja živalskih nazivov v frazeologemih končujem z ugotovitvijo, da je to le eden od mnogih pojavov, z razkrivanjem katerih je možno odkriti bistvo nastajanja frazeologemov, s tem pa bolje razumeti nekdanji in zdajšnji način bivanja in mišljenja določenega naroda.

³⁸ Ti vzorci so lahko tudi samo izhodišče, zdajšnja sestava frazeologemov pa je drugačna, npr. *močen kot bik – bikovska moč, bikovsko močen, biti pravi bik*.

³⁹ Te metaforične oznake so lahko postale vzdevki, iz teh pa so se razvili tudi t.i. živalski priimki, ki so v slovenskem jeziku zelo številni.

Viri in literatura

- ANDREJČIN, L., GEORGIEV, L., itd., *B''lgarski t''lko ven rečnik*, Sofija 1955.
- APRESJAN, J. D., *Leksičeskaja sinonimika*, Moskva 1974.
- BAJEC, A., *Besedotvorje slovenskega jezika III, Zloženske*, Ljubljana 1952.
- BEINHAUER, W., *1000 spanische Redensarten*, 1989.
- BEZLAJ, F., *Slovensko kos biti komu parem esse, superare'*, *JiS* 24, Ljubljana 1978/79, št. 7, 193–195.
- BOJC, E., *Pregovori in reki na Slovenskem*, Ljubljana 1987.
- BÖTTCHER, K., itd., *Geflügelte Worte*, Leipzig 1981.
- BUCHHOLZ, M. B., *Metapheranalyse*, 1993.
- BURGER, H., Buhofer, A., Sialm, A., *Handbuch der Phraseologie*. Berlin. New York 1982.
- CASARES, J., *Diccionario ideológico de la lengua española*, Barcelona 1988.
- CHEVALIER, J., GHEERBRANT, A., *Rječnik simbola, tretja razširjena izdaja*, Zagreb 1989.
- DROSDOWSKI, G., SCHOLZE-STUBENRECHT, W., *Redewendungen und sprichwörtlichen Redensarten*, Wörterbuch der deutschen Idiomatik, DUDEN, Band 11, Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich 1992.
- ERJAVEC, F., *Rak*, *LZ* 1881, 47–52, 116–122, 183–188, 240–245, 307–311.
- FELICYNA, V. P., PROHOROV, J. E., *Russkie poslovice, pogovorki i krylatye vyraženiya, lingvostranovedčeskij slovar'*, Moskva 1979.
- FELICYNA, V. P., MOKIENKO, V. M., *Russkie frazeologizmy, lingvostranovedčeskij slovar'*, Moskva 1990.
- FLEISCHER, W., *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*, Leipzig 1982.
- FRIEDRICH, W., *Moderne deutsche Idiomatik*, München 1976.
- GAK, V. G., itd., *Francuzsko-russkij frazeologičeskij slovar'*, Moskva 1963.
- GLONAR, J., *Slovar slovenskega jezika*, Ljubljana 1936.
- Gradivo za Slovar slovenskega knjižnega jezika* na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša.
- HROVAT, M., *Človek v luči pregovorov*, Trst 1983.
- JENKO, E. M., *Sich auf die Socken machen/vzeti pot pod noge, Deutsch-slowenisches Wörterbuch der Redewendungen*, Klagenfurt/Celovec 1994.
- KARNIČAR, L., *Der Obir-Dialekt in Kärnten*, Wien 1990.
- KASSIERER, E., itd., *Teorija metafor*, Moskva 1990 (zbornik).
- KEBER, J., *Živali v prispodobah 1*, Celje 1996, in poglavje Najpomembnejši viri in literatura, str. 379–386.
- KEBER, J., *Živali v prispodobah 2*, Celje 1998.
- KOCBEK, F., ŠAŠELJ, I., *Slovenski pregovori, reki in prilike*, Celje 1934.
- KOPALIŃSKI, W., *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1987.
- KRŽIŠNIK, E., Zbirka Mali frazeološki rječnici in Hrvatsko-slovenski frazeološki rječnik, *JiS*, Ljubljana 1995/96, št. 3, 157–166.
- KRŽIŠNIK-KOLŠEK, E., Prenovitve kot inovacijski postopek, *Slava I*, Ljubljana 1987, 49–56.

- KUNIN, A. V., *Anglo-russkij frazeologičeskij slovar I, A–Q, II, R–Z*, Moskva 1967.
- KÜPPER, H., *Wörterbuch der deutschen Umgangssprache*, Stuttgart 1987.
- MATEŠIČ, J., *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb 1982.
- MENAC, A., ROJS, J., *Hrvatsko-slovenski frazeološki rječnik*, Zagreb 1992.
- METELKO, F. S., *Lehrgebäude der Slowenischen Sprache*, Laibach 1825.
- MLACEK, J., *Slovenská frazeologia*, Bratislava 1984.
- MOKIENKO, V. M., *Slavjanskaja frazeologija*, Moskva 1980.
- MOKIENKO, V. M., *Zagadki ruskoj frazeologii*, Moskva 1990.
- MRAZOVIĆ, P., PRIMORAC, R., *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rječnik*, Beograd 1981.
- NIČEVA, K., SPASOVA-MIHAILOVA, S., ČOLAKOVA, K., *Frazeologičen rečnik na b'lgarskija ezik I, A–N, II, O–Ja*, Sofija 1974, 1975.
- MUKIČ, F., *Madžarsko-slovenski frazeološki slovar, Magyar-szlovén frazeológiai szotar*, Szombathely 1993.
- PAVLICA, J., *Frazeološki slovar v petih jezikih*, Ljubljana 1960.
- PETRAK-MEISER, H., *Słownik frazeologiczny czesko-polski*, Lublin 1993.
- PLETERŠNIK, M., *Slovensko-nemški slovar I, II*, Ljubljana 1994, 1995.
- PREK, S., *Ljudska modrost – trden je most*, Ljubljana 1974.
- RODE, M., Semantični odnosi v frazeologiji, *Slavistična revija* 23, 1975, št. 3–4, 439–442.
- RÖHRICH, L., *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten I, 2*, Dritte Auflage, Freiburg/Basel/Wien 1974.
- SKORUPKA, S., *Słownik frazeologiczny języka polskiego I, 2*, Warszawa 1967, 1968. *Slovar slovenskega knjižnega jezika I–V*, Ljubljana 1970, 1975, 1979, 1985, 1991. *Slovník české frazeologie a idiomatiky, Přírovnání*, Praha 1984. *Slovník české frazeologie a idiomatiky, Výrazy slovesné, A–P, R–Ž*, Praha, 1994, 1995.
- SMIEŠKOVÁ, E., *Malý frazeologický slovník*, Bratislava 1974.
- SYCHTA, B., *Słownik gwar kaszubskich I–VI in VII suplement (I–IV, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, 1968, 1969, 1970, V–VII, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, 1973, 1976)*.
- ŠANSKIJ, N. M., *Frazeologija sovremennogo russkogo jazyka*, Moskva 1963.
- ŠAŠELJ, I., *Živali v slovenskih pregovorih*, Novo mesto, 1932.
- TOPORIŠIČ, J., K Izrazju in tipologiji slovenske frazeologije, *JiS*, Ljubljana 1973/74, 273–279.
- TOPORIŠIČ, J., Vsebinska podstava primerjalnih frazeologemov v slovenskih zbirkah pregovorov in rekov, zbornik XXI. *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana 1985, 31–46.
- TREDER, J., *Frazeologia kaszubska a wierzenia i zwyczajne na tle porównawczym*, Wejherowo 1989.
- ŽUKOV, V. P., *Slovar' russkikh poslovic i pogovorok*, Moskva 1966.

Researching the Slovene Phraseology: Animal Names in Phraseological Expressions

*The article shows synonymous, equivalent or related phraseological expressions containing equal or different animal names. Most of these names are discussed in the book *Animals in Language Imagery (Živali v prisposodobah)*. As far as different European languages are concerned, the discussed phraseological expressions are closely related, yet, on the other hand, they show amazing diversity in choice and distribution of animal names. The Slovene language was chosen as the starting point for this comparison; because of this it is also possible to determine its position among other European languages. Observations show that the Slovene language belongs to the Middle European, or European linguistic and cultural sphere, and relations with other Slavonic languages can be found. But because of the historical circumstances strong influence of the German language can also be observed. On the other hand, there are genuine Slovene phraseological expressions, such as *iti rakom žvižgat* 'fail', 'die'. The motives for the emergence, formation, form, originality – in short for the origin of such phraseological expressions can be found on the basis of this presentation.*

*When researching the origin of phraseological expressions containing animal names one has to consider the fact that such expressions emerge from real, supposed, and frequently from purely fictitious animal characteristics. It is even possible that different nations ascribe different characteristics to one and the same animal. Even the phraseology of a single language can show different understanding of these characteristics. An example of this is the German *Dachs* 'badger', which is supposedly gluttonous (*essen wie ein Dachs* 'eat like a badger') and cunning (*schlau wie ein Dachs sein* 'be as cunning as a badger'), it is also hardworking (*arbeiten wie ein Dachs* 'work hard') or lazy (*faul wie ein Dachs* 'very lazy'). The animal with the largest number of characteristics, especially bad ones, is in many languages the dog. The phraseology considered, people imposed on their oldest and closest animal companion the burden of almost all negative characteristics possible. As such, the dog exceeds the biblical scapegoat by far.*

The study of appearance and changing of animal names in phraseological expressions is only one of the ways to discover the origin of phraseological expressions.